

Таможська І.В.

Сучасні методологічні та методичні аспекти педагогічного менеджменту у ВНЗ

*Таможська Ірина Володимирівна, кандидат педагогічних наук, викладач української мови
Харківський автотранспортний технікум імені С. Орджонікідзе, м. Харків, Україна*

Анотація. У статті розглянуті основні поняття педагогічного менеджменту, їх сутність і характеристика; висвітлені питання планування навчально-методичної та виховної роботи структурного навчально-методичного підрозділу (циклової комісії мови та літератури) Харківського автотранспортного технікуму імені С. Орджонікідзе у взаємозв'язку форм та змісту діяльності суб'єктів даного підрозділу. Представлений план навчально-методичної та виховної роботи циклової комісії мови та літератури на 2014-2015 навчальний рік.

Ключові слова: освітній процес, педагогічний менеджмент, планування, структурний навчально-методичний підрозділ

Актуальність дослідження зумовлена стрімкими змінами в соціально-економічному, суспільно-політичному, культурному й духовному житті, їх впливом на ментальність народу, вимогами до професійної підготовки фахівців різних галузей, зокрема технічної. Як слушно відмічають Л. Віткін, Т. Фініков, «у сучасних умовах система освіти повинна бути гнучкою та динамічною з можливістю швидкої трансформації системи навчання та тренінгу користувачів, яка була б адекватною до трансформацій, що відбуваються в суспільстві, на світовому ринку праці» [1].

Виходячи з того, що продукція навчальної діяльності як результат процесу є рівнем знань умінь і навичок, визначених вимогами державних стандартів освіти з відповідних напрямків і спеціальностей, а також орієнтована на потреби економіки та суспільства, учені підкреслюють, що необхідний результат навчальної діяльності досягається ефективніше, коли діяльністю і відповідними ресурсами управляють, як процесом. Слід зауважити, що система освіти, зокрема ВНЗ як один з її основних компонентів, повинні становити собою відкриту динамічну інтегровану систему управління знаннями [1]. Отже, зазначене потребує від викладацького складу оновлених підходів до вивчення, дослідження й усвідомлення педагогічного процесу в професійних ВНЗ.

Слід підкреслити, що менеджмент визначає успіх діяльності не лише фірм, компаній, організацій, але й навчальних закладів, які теж орієнтуються на швидку зміну бізнесу, максимальне задоволення інтересів клієнтів у різних галузях, застосування нових інформаційних технологій, а також на соціальне замовлення українського суспільства в підготовці сучасних конкурентоспроможних, компетентних фахівців, зокрема спеціалістів технічної галузі, які мають працювати у царині різноманітних безпосередніх та опосередкованих ділових контактів, переговорів, проведення презентацій, ґрунтуючись на принципах взаємоповаги, підтримки, справедливості й об'єктивності.

В. Симонов, трактуючи поняття «освітній процес» як інтегративну характеристику трьох складових: навчально-виховного (діяльність викладача), навчально-пізнавального, самоосвітнього (діяльність тих, хто навчається) процесів, акцентує увагу тому, що це поняття включає такі характеристики педагогічного менеджменту, як: теорія, методика та технологія ефективного управління освітнім процесом, яка базується на сукупності філософських, педагогічних, соціальних, психологічних, економічних та управлінських понять, законів і закономірностей. У зв'язку з цим учений визначив

такі цілі педагогічного менеджменту: 1) ефективне й планомірне використання сил, засобів і часу всіх робітників закладу та студентів; 2) визначення відповідності діяльності менеджерів освітнього процесу в навчальному закладі конкретним цілям і реальним планам соціально-економічного й духовного розвитку суспільства; 3) повнота, несуперечність, взаємозв'язок, конкретність та реальність певних цілей і їх підпорядкованість головній меті – вихованню, навчанню та розвитку людини як вільної, відповідальної та творчої особистості, формування в неї готовності до праці, активної життєвої позиції та наукового світорозуміння [5].

Досягнення прогнозованих цілей педагогічного менеджменту як соціальної діяльничої системи вимагає від керівника чіткого уявлення про розв'язувані завдання, які визначаються наступним: 1) відображають періодичність і послідовність як окремих дій виконавця, так і всієї діяльності в цілому; 2) передбачають методику й правила виконання окремих видів роботи на конкретний відрізок часу; 3) визначають вимоги до якості результатів діяльності та ефективності способів досягнення намічених цілей з врахуванням оптимальності витрачених зусиль, засобів і часу; 4) встановлюють вимоги до складу та кваліфікації виконавців, визначених для конкретної діяльності, у відповідності до їх функціональних обов'язків; 5) визначають обсяг необхідної інформації та її основні джерела з позиції умов оптимальності (необхідності та достатності); б) визначають основні правила контролю та обліку, ходу та результату діяльності виконавців.

Цільовий компонент освітнього процесу як діяльничої системи реалізується в плануванні, яке сприяє успішному виконанню поставлених перед менеджером завдань і пов'язане з раціоналізацією структури й змісту управління освітнім процесом в цілому. Під час складання плану менеджери освітнього процесу керуються директивними та нормативними документами, що відображають перспективи розвитку ВНЗ.

Планування у ВНЗ передбачає визначення основних видів діяльності, заходів з визначенням конкретних виконавців, а також термінів виконання з метою вироблення спільних дій адміністративно-педагогічного та студентського колективів. Основними завданнями планування у ВНЗ, як зазначає В. Симонов є: забезпечення виконання рішень державних органів з питань виховання та навчання підростаючого покоління; виокремлення нагальних питань у діяльності педагогічного колективу; визначення конкретних заходів, термінів їх виконання та відповідальних виконавців; покращення дисципліни окремих виконавців шляхом науково об-

грунтованої регламентації їх діяльності; виховання відповідальності в членів колективу [5]. І. Жерносек акцентує увагу на тому, що планування є важливим підготовчим етапом кожного управлінського циклу, основоположною функцією управління системою науково-методичної роботи з кадрами, організаційно-педагогічної та виховної роботи у ВНЗ [3].

Як показує досвід планування освітнього процесу в Харківському автотранспортному технікумі імені С. Орджонікідзе, досягнути успіху в плануванні освітнього процесу можна за таких умов: 1) знання поточного рівня підготовленості педагогічного колективу до початку планування; 2) чітке уявлення про рівень запланованої роботи; 3) вибір ефективних шляхів і засобів для виконання запланованої діяльності. Необхідно також дотримуватися таких етапів методичної обробки плану: 1) ознайомлення з постановами та рішеннями державних органів, з документами, які висвітлюють дані питання або проблеми; 2) вивчення літературних джерел, у яких висвітлюються питання загальних основ планування; 3) вивчення наукових рекомендацій щодо запланованого питання; 4) аналіз недоліків плану роботи за минулий навчальний рік; 5) вивчення рекомендацій щодо раціонального розподілу часу всіх робітників освітнього закладу; 6) розподіл роботи щодо підготовки проекту розділів плану серед членів колективу, відповідальних за певні ділянки діяльності; 7) колективне обговорення окремих розділів плану; 8) розгляд проекту плану роботи на методичних об'єднаннях і затвердження його на засіданні педагогічної ради.

Проаналізуємо роботу структурного навчально-методичного підрозділу (далі циклова комісія мови та літератури), що проводить виховну, навчальну та методичну роботу в Харківському автотранспортному технікумі імені С. Орджонікідзе. Сумісна робота викладачів циклової комісії сприяє підвищенню їх теоретичного рівня та ділової кваліфікації, вивченню й впровадженню нових педагогічних, інформаційно-комунікаційних технологій, удосконаленню навчального та виховного процесів. Зміст роботи циклової комісії визначається з урахуванням загальної методичної проблеми та конкретних завдань, що стоять перед технікумом, і здійснюється за такими напрямками: 1) забезпечення виконання навчальних планів і навчальних програм дисциплін; 2) розгляд та обговорення планів роботи циклової комісії, робочих навчальних програм з дисциплін, індивідуальних планів, планів роботи навчальних кабінетів, предметних гуртків та іншої документації, необхідної для здійснення навчального процесу; 3) своєчасне внесення змін і доповнень до робочих навчальних програм дисциплін; 4) розробка, обговорення та затвердження комплексів навчально-методичного забезпечення дисциплін; 5) поповнення навчально-методичних комплексів; 6) розробка та впровадження в навчальний процес заходів, спрямованих на забезпечення якісної підготовки фахівців і чіткої організації навчального процесу; 7) розробка методик викладання навчальних дисциплін циклової комісії, проведення лекційних, практичних, семінарських занять; 8) розробка і впровадження в дію заходів з питань удо-

сконалення практичної підготовки студентів, вивчення, узагальнення та поширення досвіду роботи викладачів, надання допомоги новопризначеним викладачам в оволодінні педагогічною майстерністю; 9) розробка методик застосування комп'ютерних та інших сучасних технологій у навчальному процесі; 10) розгляд й обговорення навчально-методичних посібників, навчальних програм дисциплін, методичних розробок, статей, підготовлених викладачами комісії, складання на них відгуків, рецензій; 11) підготовка, розгляд й обговорення матеріалів для проведення комплексних контрольних робіт, семестрових екзаменів, заліків і державної атестації студентів; 12) підготовка, розгляд й обговорення екзаменаційних матеріалів для проведення вступних іспитів; 13) контроль та аналіз знань і умінь студентів, дотримання критеріїв їх оцінки; 14) керівництво науково-дослідницькою роботою студентів; 15) організація самостійної та індивідуальної роботи студентів; 16) організація та проведення тижнів циклових комісій, семінарів-практикумів, науково-практичних конференцій, олімпіад, вікторин, конкурсів, виставок творчих робіт студентів; 17) організація індивідуальної роботи з обдарованими студентами; 18) проведення профорієнтаційної роботи; 19) сприяння працевлаштуванню випускників та зв'язок з ними; 20) організація підвищення кваліфікації викладачів; 21) розгляд кандидатур викладачів щодо атестації педагогічних працівників; 22) самоаналіз педагогічного працівника, його звіт та виконання індивідуального плану роботи викладача; 23) рейтингова оцінка роботи викладача; 24) звіт про роботу циклової комісії та пропозиції щодо удосконалення навчального та виховного процесів.

Планування й організацію роботи, а також безпосереднє керівництво цикловою комісією мови та літератури здійснює її голова. Він також несе відповідальність за ведення та зміст робочої документації, організує систематичну перевірку виконання раніше прийнятих цикловою комісією рішень та інформує про підсумки перевірки на засіданнях комісії. Робота циклової комісії проводиться за планом, який складається до п'ятого вересня поточного навчального року, погоджується із методистом та затверджується заступником директора з навчальної роботи [табл. 1.]. Засідання циклової комісії проводиться не рідше одного разу на місяць.

У зв'язку з вищезазначеним можна стверджувати, що планування є основою управління освітнім процесом, зокрема управління організаційно-педагогічною та виховною роботою, а також науково-методичною роботою з педагогічними кадрами. Процес управління даними системами сприяє поліпшенню та ефективності роботи педагогічних кадрів, успішній організації процесу навчання студентів, спрямованого на засвоєння певних знань, умінь, навичок, соціокультурного досвіду, а також формування особистісних якостей.

Перспективи подальшої роботи вбачаємо в дослідженні особливостей системи управління якістю у ВНЗ та вивченні статистичних методів аналізу діяльності у сфері освіти.

Таблиця 1. План навчально-методичної та виховної роботи циклової комісії мови та літератури на 2014-2015 навчальний рік

№ з/п	Вид роботи	Підсумковий результат (рукопис, друкована праця, обсяг, тираж тощо)	Виконавці	Термін виконання	Відмітка про виконання
1	Організація взаємовідвідувань занять викладачами з метою узагальнення та обміну досвідом роботи з наступним їх обговоренням.	аналізи взаємовідвідувань	члени ЦК	згідно графіка	
2	Організація контролю за якістю знань студентів з предметів та дисциплін, охоплених комісією.	заповнені відомості	члени ЦК	протягом року	
3	Обговорення результатів ДПА студентів з української мови, яка проводилась у формі написання переказів, та результатів іспитів з української мови (за професійним спрямуванням), іноземної мови (за професійним спрямуванням).	протоколи успішності, заповнені відомості	члени ЦК	грудень травень червень	
4	Обговорення новинок методичної, психолого-педагогічної та науково-популярної педагогічної літератури з метою використання одержаної інформації в навчальному процесі.	використання в навчальному процесі	члени ЦК	протягом року	
5	Творчі звіти викладачів ЦК.	звіти	члени ЦК	грудень травень	
6	Виставка методичного доробку викладачів ЦК, нової навчально-методичної літератури гуманітарної тематики. Виставка творчих робіт студентів.	виставка, творчі роботи студентів	Біда А.Г. Таможська І.В. Бажинова Р.А. Дон Т.М.	листопад 2014 р.	
7	Методичні матеріали досвіду «Роль української літератури та мови в системі гуманітарної підготовки сучасних фахівців як основи формування національних цінностей молоді, патріотичних характеристик та соціалізації юнаків і дівчат на початку самостійного життя».	звіт	Біда А.Г.	19.03.15р.	
8	Сумісна робота викладачів і студентів щодо випуску стіннівок, створення презентацій, написання рефератів, виготовлення навчальних посібників.	робота гуртків	керівники гуртків	вересень-травень 2014р.	
9	Підготовка відео-, презентаційних та інформаційних матеріалів для проведення місячника ЦК «Мови та літератури».	відео-, презентаційні та інформаційні матеріали	члени ЦК	протягом року	
10	Проведення додаткових занять та консультацій.	підвищення якості знань	члени ЦК	згідно графіка	
11	Участь студентів у відбіркових змаганнях перших та обласних етапів V Міжнародного мовно-літературного конкурсу імені Т.Г. Шевченка та XV Міжнародного конкурсу знавців української мови імені П. Яцика, V Всеукраїнській студентській олімпіаді з української мови серед студентів ВНЗ I-II рівнів акредитації.	протоколи засідань журі конкурсів	члени ЦК	грудень 2014 р. лютий 2015 р.	
12	Систематичне проведення виховних годин в навчальних групах, де викладачі ЦК є класними керівниками.	методичні розробки виховних годин, записи в журналах класних керівників	члени ЦК	протягом року	
13	Проведення батьківських зборів у навчальних групах, де викладачі ЦК є класними керівниками.	записи в журналах класних керівників; протоколи батьківських зборів	члени ЦК	протягом року	
14	Перегляд художніх фільмів за сценаріями творів М. Коцюбинського з наступним їх обговоренням. Тема обговорення: «Старовинні історії – візитка ювіляра» (до 150-річчя від дня народження письменника).	обговорення переглянутого художнього фільму	Бажинова Р.А. Таможська І.В.	вересень 2014 р.	
15	Заочні екскурсії пам'ятними місцями, пов'язаними із життям та діяльністю письменників-ювілярів (до Чернігівського літературно-меморіального музею-заповідника М.М. Коцюбинського та Сосницького літературно-меморіального музею-заповідника О.П. Довженка).	відеоматеріали	Бажинова Р.А. Таможська І.В.	вересень 2014 р.	
16	Організація та проведення заходу з нагоди відкриття обласного етапу XV Міжнародного конкурсу знавців української мови імені П. Яцика.	фотоматеріали; протокол засідань журі конкурсу	Біда А.Г.	грудень 2014 р.	
17	Проведення циклу бесід: «Ввічливість – формула спілкування», «Культура ділового мовлення».	звіт	чл. ЦК	протягом року	
18	Святкування Масляної.	методична розробка, фотоматеріали	чл. ЦК	20.02.14 р.	

№ з/п	Вид роботи	Підсумковий результат (рукопис, друкована праця, обсяг, тираж тощо)	Виконавці	Термін виконання	Відмітка про виконання
19	Години спілкування з нагоди святкування 201-ої річниці від дня народження Тараса Шевченка. Покладання квітів до пам'ятника генія українського народу – Т.Г. Шевченка. Створення творчих альбомів «Життєвий та творчий шлях Т.Г. Шевченка».	звіт	чл. ЦК	I декада березня 2015 р.	
20	Святкування Дня Матері.	методична розробка, фотоматеріали	Шульженко С.І.	травень 2015 р.	
21	Проведення екскурсій до Харківського літературного музею.	поглиблення знань про українських письменників	чл. ЦК	протягом року	
22	Створення, керування, наповнення публічної сторінки з української мови та літератури в соціальній мережі.	vk.com/public58965846	Мухоян С.О. Хачатурян К.Р. Белєй І.Г.	протягом року	
23	Участь в обласній науково-методичній конференції педагогічних працівників «Сучасні методи та навчальні технології фундаментальної підготовки молодших спеціалістів». Тези: «Стимулювання професійно-пізнавальної мотивації студентів технічних ВНЗ до оволодіння вміннями ділового спілкування»; «Інноваційні та інтерактивні технології у викладанні української мови».	тези	Біда А.Г. Таможська І.В.	27.02.15 р.	
24	Участь у Всеукраїнській науково-практичній конференції із міжнародною участю «Мовні дисципліни в контексті розвитку сучасної вищої школи». Статті: «Особливості вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців технічного профілю»; «Українська мова – суттєвий фактор соціалізації майбутнього фахівця в умовах ВНЗ технічного спрямування».	статті	Таможська І.В. Біда А.Г.	13-14.11.14 р.	
25	Участь у Міжнародній науково-практичній конференції «Ідеї академіка Івана Зязюна у працях його учнів і соратників» (на базі НТУ «ХП»). Стаття «Соціально-гуманітарні дисципліни в системі підготовки майбутніх фахівців технічної галузі».	статті	Таможська І.В.	14-15.05.15 р.	

ЛІТЕРАТУРА

- Віткін Л. М. Побудова систем управління якістю вищих навчальних закладів / Л.М. Віткін, С.М. Лаптев, Т.В. Фініков, С.М. Піддубна. – К. : Таксон, 2009. – 564 с.
- Волкова Н.П. Педагогіка : навч. посіб. / Н.П. Волкова. – К. : Академвидав, 2009. – 616 с.
- Жерносек І.П. Організація науково-методичної роботи в школі / І.П. Жерносек. – Х. : Вид. група «Основа» : «Триада+», 2007. – 128 с.
- Жигір В.І. Професійна педагогіка : навч. посібник / В.І. Жигір, О.А. Чернега; за ред. М.В. Вачевського. – К. : Кондор-Видавництво, 2012. – 336 с.
- Симонов В.П. Педагогический менеджмент : ноу-хау : учебное пособие / В.П. Симонов. – М. : Высшее образование, Юрайт-Издат, 2009. – 357 с.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- Vitkin L.M. Construction of quality management of higher education institutions / L.M. Vitkin, S.M. Laptev, T.V. Finikov, S.M. Pidubna. – K. Takson, 2009. – 564 p.
- Volkova N.P. Pedagogy: teach. guidances. / N.P. Volkov. – K: Akademvydav, 2009. – 616 p.
- Zhernosek I.P. Organization of scientific and technical work at school / I.P. Zhernosek. – X: Type. group "Basis", "Triad +", 2007. – 128 p.
- Zhyhir V.I. Vocational education: a tutorial / V.I. Zhyhir, O.A. Chernyeha; ed. M.V. Vachevskoho. – K: Condor-Publishing, 2012. – 336 p.
- Simon V. Teaching management: know-how: учебное пособие / V.P. Simonov. – Moscow: Higher education, Yurayt-Izdat, 2009. – 357 p.

Таможская И.В. Современные методологические и методические аспекты педагогического менеджмента в ВУЗе

Аннотация. В статье рассмотрены основные понятия педагогического менеджмента, их сущность и характеристика; освещены вопросы планирования учебно-методической и воспитательной работы структурного учебно-методического подразделения (циклового комиссии языка и литературы) Харьковского автотранспортного техникума имени С. Орджоникидзе во взаимосвязи форм и содержания деятельности субъектов данного подразделения. Представлен план учебно-методической и воспитательной работы цикловой комиссии языка и литературы на 2014-2015 учебный год.

Ключевые слова: образовательный процесс, педагогический менеджмент, планирование, структурное учебно-методическое подразделение

Tamozhska I.V. Modern methodological and methodical aspects of pedagogical management in HIGHER EDUCATION INSTITUTION.

Annotation. In the article the basic concepts of pedagogical management, their essence and the characteristic are considered; there are planning questions of educational and methodical and educational work at the structural educational and methodical division (the department «Language and Literature») in the Kharkov motor transportation technical school by S. Ordzhonikidze with interrelation of forms and the subjects activity content at this department. The educational and methodical and bringing up plan of the department «Language and Literature» in 2014-2015 academic year is proposed.

Keywords: educational process, pedagogical management, planning, structural educational and methodical division